

TÜRKİYE'DE EPİDEMİYOLOJİK SÜRVEYANS VE BULAŞICI HASTALIKLAR KONTROL SİSTEMİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ PROJESİ

Vedat BUYURGAN¹

PROJENİN AMACI

Türkiye'nin Bulaşıcı Hastalıklar Sürveyans Sisteminin yapısını ve salgın kontrolünü Avrupa Birliği (AB) direktiflerine uyumlu olacak şekilde altyapı, fonksiyon, kapasite, etkinlik ve kaynaklar açısından güçlendirmektir.

Sağlık Bakanlığı'nda Projeden sorumlu birimler Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezi Başkanlığı'dır.

PROJENİN HEDEFLERİ

Mevzuat uyumunu gerçekleştirmek ve yürütme için organizasyon şemasını gereklere göre güncellemek; erken uyarı ve yanıt sistemini de içerecek şekilde bildirim sisteminin ve sürveyans araçlarının güncellenmesini, ulusal ağın gelişmesini, personelin standart bir epidemiyoloji ve sürveyans eğitimi müfredatını almasını ve bu programın kalıcı olmasını sağlamak; bulaşıcı hastalıklar sürveyans sistemi içinde laboratuvarın rolünü tanımlamak, bildirim sistemine entegre ulusal bir laboratuvar ağı kurmak, sürveyans sistemi içinde laboratuvarın rolüne dair farkındalığı artırmak; biyogüvenlik ve kalite güvenliği hususlarında, biyolojik materyal transportu konularında ulusal düzenlemeleri ve laboratuvarların buna uyumunu gerçekleştirmek; "Epidemik Hazırlıklılık" ve "Salgın Araştırma ve Yanıt" sistemlerini kurmaktır.

Proje iki aşamalı olarak planlanmış ve programlanmıştır:

Birinci aşama "kapasite geliştirme" olarak tanımlanmakta olup Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) teknik desteği ile yürütülmektedir. Bu aşamanın başlıca çıktıları;

- "Bulaşıcı Hastalıklar Sürveyans Sistemi"nin mevzuatını oluşturmak,
- Organizasyon yapısını yenilemek ve güçlendirmek,
- Erken uyarı sisteminin de işlerlik kazanacağı şekilde bildirim ağını güçlendirmek,
- Laboratuvarların bulaşıcı hastalıklar sürveyans sistemi içinde yer alabilmesi için rolünü tanımlamak; teknikler, biyogüvenlik ve kalite unsurları dahil olmak üzere standardizasyonu sağlamak, laboratuvarlar arası ağı kurmak ve yeni sistemde laboratuvar altyapısının desteklenmesi için ihtiyaçları ortaya koymak,
- Bulaşıcı hastalıklar için "Salgın Araştırma ve Yanıt Sistemi" ile salgın potansiyeli taşıyan olağanüstü durumlara hazırlık için "Epidemik Hazırlıklılık" sistemini kurmak olacaktır.

İkinci aşama Proje'nin ağırlıklı olarak "yatırım" ayağını oluşturacaktır. Projenin bu aşamasında öngörülen başlıca çıktıları;

- "Bulaşıcı Hastalıklar Sürveyans Sistemi" bildirim ağının tüm gereklerinin karşılanmış olması ve başarılı bir şekilde işler durumda olması,

¹ Yazışma Adresi: Dr.Vedat BUYURGAN (Proje Yönetim Ekibi adına), Sağlık Bakanlığı, Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Sıhhiye - Ankara
Tel: +90 312 585 14 13 e-posta: vedat.buyurgan@saglik.gov.tr

- Laboratuvarların altyapısının gereğince güçlendirilmiş olması,
- Sürdürülebilir bir sistem için sistematik sürveyans eğitimi altyapısının güçlendirilmiş olması,
- Salgın araştırma ve olağanüstü durumlar için mobil laboratuvar ve araçların hizmete konulması olacaktır.

Pojenin bu çıktılarını gerçekleştirmek için çok katılımlı bir çalışma grubu oluşturularak ulusal bir planın ortaya çıkarılması düşünülmektedir. Bu amaçla Kızılcıhamam'da Nisan 2006'da Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezi Başkanlığı, diğer Genel Müdürlük ve Daire Başkanlıklarının temsilcileri ile üniversitelerden halk sağlığı, enfeksiyon hastalıkları ve mikrobiyoloji anabilim dallarından uzmanlardan yaklaşık 100 kişinin katıldığı bir toplantı yapılarak, altı çalışma grubu oluşturulmuştur. Bu çalışma grupları ve görevleri aşağıda açıklanmaktadır:

1. Bulaşıcı Hastalıklar Kontrol Sistemi Grubu (fonksiyonel tanımlama)

- AB standart sistem gereklerinin özelliklerinin ortaya konması
- Mevcut kapasitenin değerlendirilmesi
- Sürveyans önceliklerinin saptanması amacıyla surveylerin ve çalıştayların yapılması
- Bir "sürveyans sistemi stratejisi belirleme toplantısı" yapılması.

2. Laboratuvarlar Grubu

- Mevcut laboratuvar yapı ve fonksiyonlarının gözden geçirilmesi (Tb lab. dahil)
- Laboratuvar güvenliği kapasitesinin gözden geçirilmesi
- Biyolojik örneklerin transportu sisteminin gözden geçirilmesi
- Standart uygulama işlemi (Standard Operation Procedure-SOP) ve laboratuvar rehberlerinin geliştirilmesi
- Performans yönetimi için normlar ve standartların geliştirilmesi
- Bir "laboratuvar sistemi stratejisi belirleme toplantısı" yapılması
- Eksternal kalite güvencesi ve internal kalite güvencesi çalışmalarının geliştirilmesi

3. Bilgi Teknolojisi ve Yönetimi Grubu

- Mevcut bilgi teknolojisi ve yönetimi sisteminin gözden geçirilmesi
- Mevcut ekipmanın/altyapının envanterinin çıkartılması
- Gizlilik, güvenlik ve veri koruma düzeyinin değerlendirilmesi
- Gerekliyse yeni sistem tasarımı için ihtiyaçların belirlenmesi
- Standart bildirim formlarının geliştirilmesi
- Bakım ve güncelleme için planların oluşturulması
- Bilginin tamlığının, zamanındalığının ve doğruluğunun geliştirilmesi.

4. İnsan kaynakları ve Bütçe Grubu

- İnsan kaynakları analizi (İl Sağlık Müdürlükleri ve laboratuvarları da içeren)
- Eğitim ihtiyaçlarının analizi
- Görev tanımlarının geliştirilmesi
- "İnsan Kaynakları Planı" yapılması
- "Bütçe Planı" yapılması.

5. Epidemik Hazırlıklılık, Salgın Araştırma ve Yanıt Sistemi Grubu

- Erken uyarı sisteminin operasyonel ihtiyaçlarının gözden geçirilmesi
- İller için salgın kontrol ekiplerinin yapısının/ihtiyaçlarının belirlenmesi
- Rehberlerin ve eğitim materyallerinin hazırlanması
- "Epidemik hazırlıklılık komisyonu"nun kurulması
- Merkezi ve periferik düzeyde salgın kontrol ekiplerinin oluşturulması.

6. Mevzuat Grubu

- İlgili tüm dokümanların toplanması/ gerekli çevirilerin yapılması
- Mevcut bulaşıcı hastalıklar mevzuatındaki boşlukların analizinin yapılması
- Mevcut sürveyans rehberlerinin gözden geçirilmesi/güncellenmesi
- Tüm sistem komponentlerinin ilişkisinin ortaya konması; organizasyon şemasının geliştirilmesi

- Bulaşıcı Hastalıklar Sürveyans Sisteminde görev alması öngörülen komitelerin görev tanımlarının yapılması, yapılarının, üyelerinin belirlenmesi
- Taslak mevzuatın ilgili birime gönderilmesi.

Proje'de öngörülen eğitimler başlıca sürveyans sisteminin ihtiyaç duyacağı teknik kapasiteyi/insan gücünü yetiştirmek üzere planlanmıştır. Bu kapasitenin aynı zamanda uluslararası entegrasyonun gerçekleşebilmesinin bir koşulu olarak uluslararası niteliklere sahip olması da istenmektedir. Bu nedenlerle DSÖ ile Projenin ilk taslakları oluşturulurken bir AB epidemiyoloji eğitim programı olan Avrupa Müdahale Epidemiyoloji Eğitimi Programının (European Program of Intervention Epidemiology Training - EPIET) Türkiye'de uygulanması kararı alınmıştır.

Proje kapsamında belli başlı 3 ana eğitim programı şekillenmiştir.

1. Saha epidemiyolojisti (fellow) eğitimi (30 fellow adayına; 3 haftalık giriş eğitimi ile birer haftalık beş modül)
2. Salgın araştırma/epidemik hazırlıklılık/ eğitici eğitimi (30'ar kişilik 6 gruba; 2 haftalık eğitimler)

3. Temel eğitim (her ilde, il bazında ilgili tüm sağlık personeline 2-3 günlük eğitimler)

SAHA EPİDEMİYOLOJİSTİ (FELLOW) EĞİTİMİ

Üç haftalık giriş eğitimi (EPIET-benzeri giriş eğitimi) ile beş adet aylara yayılmış birer haftalık süreçlerle ileri epidemiyolojik bilgileri içeren devam eğitimlerini kapsamaktadır.

SALGIN ARAŞTIRMA / EPİDEMİK HAZIRLIKLIK / EĞİTİCİ EĞİTİMİ

İkişer haftalık kurslar şeklinde Merkezden ve taşra teşkilatından 30'ar kişilik altı grup halinde toplam 180 kişinin eğitim alacağı bir programdır. Epidemiyolojinin temel kurallarının yanı sıra daha pratik konular ele alınarak, salgın araştırma ve yanıt eğitimleri de bu eğitim programında verilmektedir.

TEMEL EĞİTİM

Projenin illerdeki diğer sağlık personeline sürveyans amaçları doğrultusunda eğitimlerin verilmesini içeren eğitim programıdır. İki haftalık salgın araştırma/epidemik hazırlıklılık/ eğitici eğitimini almış sağlık personeli tarafından kendi illerinde 2-3 günlük programlar şeklinde verilecektir.